

ภวังคจิต

ภวังคจิตน บางท่านว่าเป็นจิตเคลม ๆ ครงหลับครงตื่น บางท่านก็ว่าเป็นจิต
 ขณะทำสมาธิ เรียกว่าเขาภวังค "ภวังคจิต" ตามศัพท์หมายความว่า เป็นจิตที่รักษาไว้
 ชงองค์ของภพ กดาวอกกอย่างหงกคอ จิต (วิปากจิต) ทรักษาบัจจุบันันธุ์ให้คงอยู่
 เช่นขณะนอนหลับไม่ได้ฝัน จิตมิได้เกิดชนรบอารมณ์อย่างใด (ในปัจจุบัน) แต่คง
 ดงบอยู่รักษารูปนามไว้มิให้แตกทำลายไป เรียกว่าจิตอยู่ในภวังค เมื่อปฏิสนธิจิตเกิด
 ชนเป็นครั้งแรก ตงตนชวตแก่สัตว์ใดแล้ว ปฏิสนธิจิตนกดบดงตามลภาวะ ภวังคจิต
 กเกิดชนในทันใดรบชวงตอจากปฏิสนธิจิต รักษาภพชาติทเกิดชนนไวด์บตอไปตลอด
 ชาติหนึ่งจนกว่าลัดตนนถงแก่ความตายคอจุด จึงเรียกวาภวังคจิตรักษาไว้ชงองค์ของภพ

ภวังคจิต เป็นจิตไม่รู้สำนึก ดงบนอนเอนงอยู่ภายใน ไม่อาจคิดนึกตามปกติ
 ให้ปรากฏชนใดถูกตอในปัจจุบันชาติเหมือนกบจิตรูสำนึก ทลสามารถรบอารมณ์คตนา
 ได้ จิตไม่รู้สำนึกนเป็นจิตทเคยรบอารมณ์แล้ว แต่เป็นกาลนานมา เหตุการณ์นคง
 ปรทบอยู่กบจิตเช่นเดิม แต่ลละลมลลบชบชอนผงดิกอยู่ภายใน นักจิตวิทยาบางท่าน
 ลสามารถททำให้ผทถูกลละกตจิตยอนระลกลถงเหตุการณ์ ทลวงแล้วและให้กระทำกิจการบาง
 อย่างได้ถูกตอเหมือนทผนนเคยกระทำมาแต่อดต เช่นใหญ่ใหญ่ทถูกลละกตจิตเช่นชอใด
 เหมือนกบลายเช่นชงผนนเมอชณะเป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่ หรือใหญ่ถูกลละกตจิตนระลกลถอย
 หลงบอกถงเหตุการณ์ ทได้กระทำลวงมาแล้วนานช่าไต โดยเหตุทได้อาศัยวิทยาการ
 บางประการเข้าประกอบ นักจิตวิทยาลสามารถลแสดงได้ว่า มนุษย์ไม่ไช่มีแต่จิตรูสำนึก
 ในปัจจุบันชادنแต่อย่างเดียว หากยังมีจิตไม่รู้สำนึกกรวมอยู่ดวย และเพราะดวย
 จิตไม่รู้สำนึกน ประการหนึ่ง จึงทำให้ความเชอ เรออง "ตายแล้วเกิดใหม่"
 เป็นที่ยอมรบกันลลวนมากในเวลาช ทงน ก็เพราะว่าจิตไม่รู้สำนึก หาเพียงแต่
 เกบความทรงจำเหตุการณ์ - ทได้กระทำในปัจจุบันชادن อย่างเดียวไม่ แต่ยัง

เก็บเหตุการณ์ในอดีตล่วงแล้วในชาติก่อน ๆ ไว้ด้วย ผู้ระลึกชาติได้ในปัจจุบัน
 นมหลายรายทเลาเหตุการณ์ในชาติก่อนได้ถูกต้อง ก็เพราะเหตุการณ์นั้น ๆ ได้เก็บ
 ผังอยู่ในจิตไม่รู้สำนึกของเขา เหตุการณ์ที่ประทับเก็บอยู่ในจิตไม่รู้สำนึกตามทกถาว
 มานตรงตามหลักของกรรมตามพระพุทธคำสอนว่า กรรมอันใดกระทำลงแล้วย่อม

จะประทับไว้ในจิตเป็นสัญญาไม่สูญหายไป

ภวังคจิตเป็นจิตที่ไม่ขึ้นสฬุต คือไม่รู้ ไม่รับ ไม่คิดอารมณ์ต่าง ๆ ทาง
 ทวารทั้ง ๖ เป็นจิตที่ตั้งบนงอยมชอต่างกันรวม ๓๕ ดวงคือ อเบกชาติันตริณวิบาก
 ๒, มหาวิบาก ๘, รูปาจรวิบาก ๕ และอรูปาจรวิบาก ๔ ในขณะที่นอนหลับอยู่มิได้
 มีการผนนนเรียกว่าจิตตกอยู่ในภวังค คือไม่รู้ ไม่คิดอะไรทั้งนั้น แม้จะไม่มีการรับ
 อารมณ์ใด ๆ แต่จิตนั้นคงมอยู่ คราวใดที่มีการเห็น การได้ยิน การคิดนึก การฝัน
 ฯลฯ เป็นต้น คราวนั้นเรียกว่ากระแสภวังคถูกตัด (ภวังคบุจเฉตะ) จิตชนรับอารมณ์
 และเมื่อรับอารมณ์แล้ว จิตก็กลับตกลงสู่ภวังคอกต่อไป จิตชนรับอารมณ์และตก
 ภวังคณผลิตเปลยนกนอยุตลอดเลาทตนอยุ่ ถลาคือ เมอปล่าทรูปเช่นตากระทบกับ
 รูปารมณ์ จิตยอมรุกอนและรับเอาอารมณ์นั้นมาและจำ พร้อมกับคิดในอารมณ์นั้น
 ตอนนั้น รูป (ร่างกาย) จึงได้รับคำสั่งจากจิตให้ทำกิจการตามความเหมาะสมแก่อารมณ์
 นนทนต์ แล้วจิตนั้นจะตกภวังค ภวังคจิตนเปรียบได้กับกระแสไฟฟ้าที่กำลังไหลอยู่ใน
 สายไฟ เมอต่อลวิตไฟแสงสว่างกับปรากฏชนในหลอด แสงสว่างเทียบได้กับจิตที่ออก
 จากภวังคชนรับอารมณ์รู้ เห็น คิด นึก ต่างๆ เมอหยุดคิด นึก รู้ เห็น ต่างๆ แล้ว
 จิตก็กลับสู่ภวังคอก ดจเมอยกลวิตไฟแสงสว่างกับแต่กระแสไฟก็คงยังไหลอยู่ตามสาย
 เช่นเดียวกับภวังคจิตที่ยังคงมีการรักษาภพชาติอยู่ภายใน

ภวังคจิตเป็นจิตรักษาภพชาติอยู่ ละลัมด้วยวิบากของกรรมในอดีต ทั้งยังเป็น
 บัจจยให้จิตในปัจจุบันดำเนินลัมคดลยไปตามวิบากของกรรมในอดีต ด้วยเหตุลันประ
 การหน่ง พงะองคจิงทรงสอนให้มลัดลัมปชัญญะพิจารณารูทนต์ออารมณ์ทมากระทบ

เพื่อโมหะความหลงจะได้ไม่เกาะกุมนำไปก่อภพชาติ และจะเป็นเหตุให้เกิดบัญญัติเท่า
ทันต่อสภาวะความจริง

ภวังคจิตคือ จิตไม่รู้ด้านหรือวามจิตนั้น อาจปรากฏชนได้ทางกระแสจิต
ธรรมดาจิตยอมมัสภาพรและพยายามรุกเข้าไปเท่าที่สามารถรู้ไปถึงได้ แต่เหตุที่จิต
ถอยหลังเข้าไปไม่ถึงได้ ก็เพราะโมหะบีบบังคับครอบคุมอยู่ การทำสมาธิเป็นการขจัดโมหะ
ให้เบาบางลง และมีจิตแหลมคมที่จะแทงตลอดรู้เข้าไป การรู้อถึงเหตุการณในอดีต
ได้อาศัยกำลังของจิตเป็นสำคัญ ผู้ที่ได้อสมาธิทางจิตจนได้อภิญญา (จิตพิเศษ โดยสมาธิ
แสดงอิทธิฤทธิ์ได้) ย่อมสามารถระลึกถอยหลังไปได้โดยปราศจากสงสัย

วิถจิต

เมื่ออารมณ์มากระทบทวารทั้ง ๖ คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ จิตก็
ออกจากภวังคชนรวรูอารมณ์นั้น เรียกวาวิต มจิตเกิดชนเฉพาะอารมณ์หนึ่งๆ ไม่
เกิน ๑๗ ดวงแลวกลับสู่ภวังค

ธรรมชาติของจิตดวงหนึ่งๆ เมื่อเป็นไปครบ ๓ ขณะ คือ อุปาทะ (เกิด)
ฐิต (ตั้งอยู่) ภังคะ (ดับ) แลว จิตกดับลงและจิตอกดวงหนึ่งก็เกิดสับตอกันไปขณะ
ทเวยกวะ อุปาทะ ฐิต ภังคะ นั้นเป็นขณะเล็กของจิตดวงหนึ่งๆ คือจิตดวงหนึ่งตอง
มีการเกิดชน ตั้งอยู่และดับไป แลวจิตดวงที่ ๒ ก็มิขณะเกิดชน ตั้งอยู่และดับไปเช่น
เดียวกัน

ภวังคจิตนั้น ในเวลาปกติเมื่อไม่มีอารมณ์มากระทบย่อมสงบนิ่งรักษาภพชาติ
อยู่ภายใน เมื่ออารมณ์เช่น รูปกระทบกับประด้าทตา ภวังคจิตก็ถูกกระทบและไหวตัว
บัญญัติวาราวชชนจิตกทาหนาทเปลยนกระแสจากภวังคชนรวรูอารมณ์นั้นแลวกลับ จัก

วิญญาณกาทาหนาทเห็น แลวกตบ สัมปฏิจจนจตกาทาหนาทรบชวงตอเอาอารมณนมา
 พิจารณาแลวกตบ สันตรณจตกาทาหนาทรบชวงตอเอาอารมณนมาพิจารณา แลวก
 ตบ โวฏฐัพพนจตกาทาหนาทรบชวงตอเอาอารมณนมาไปแลวกตบ ชวนจิต ๗
 ดวง กาทาหนาทเล่พยอารมณ (กรรม) ไปตามการชชาติของโวฏฐัพพนจตนน แลวกตบ
 ดงลู่กระแ่ล่กวงคน เป็นลาคบเกิดของจตทอารมณมากะทบทางประด้าทตา หู จมูก
 ดน และกาย ล้วนอารมณทมากะทบทางใจ เช่น การคินกต่าง ๆ นน เมอ
 ชารมณมากะทบใจ กวังกกไหวตว มโนทวาราวชชนจิตกเปดิยนกระแ่ล่จากกวงคชน
 รบอารมณน และทาหนาทชชาติในคราวเดียวกันแลวกตบ ชวนจิต ๗ ดวง กาทา
 หนาทเล่พยอารมณ (กรรม) ไปตามการชชาตินน แลวกตบกลบดงลู่กระแ่ล่กวงคอก
 การเกิดของจตทอารมณมากะทบครงหนง อาจเขียนเป็นลาคบไดดงน

๑. อารมณักระทบปสาทะ คือกระทบกวงคจิต
๒. กวังกจลณะ กวังกจิตไหวตวเมอถกกระทบ
๓. กวังกุบัจเฉทะ กระแ่ล่กวงคถกตตเมอจตชนลู่ถ
๔. บัญจทวาราวชชะ จิตชนลู่ถเพื่อรบอารมณ (ทางตาหรือทางหู ฯลฯ)

ทาหนาทประคจเป็ดประตรบ

๕. อักขุวิญญาณ เห็น โสติวิญญาณ ไตยน ฯลฯ เห็นหรือไตยน ฯลฯ

แลวกตบ

๖. สัมปฏิจจนะ รบชวงเอาการเห็น ฯลฯ นนมา
๗. สันตรณะ พิจารณาไคร่ครวญการเห็น ฯลฯ นน
๘. โวฏฐัพพนะ (มโนทวาราวชชนะ) ตัดสันชชาติการเห็นน (ดัมมตี
 ชชาติวารูปทเห็นนนลวย)

๙. ชวนะที่ ๑ เล่พยอารมณ คือ ยินดพอใจตอการเห็นนนไปตามทชชาติ
๑๐. ชวนะที่ ๒ เล่พยอารมณ คือ ยินดพอใจตอการเห็นนนไปตามทชชาติ
๑๑. ชวนะที่ ๓ เล่พยอารมณ คือ ยินดพอใจตอการเห็นนนไปตามทชชาติ

- ๑๒. ชวนะที่ ๔ เด็พยอามณ คอ ยนตพอใจต่อการเห็นนไปตามทชชาติ
- ๑๓. ชวนะที่ ๕ เด็พยอามณ คอ ยนตพอใจต่อการเห็นนไปตามทชชาติ
- ๑๔. ชวนะที่ ๖ เด็พยอามณ คอ ยนตพอใจต่อการเห็นนไปตามทชชาติ
- ๑๕. ชวนะที่ ๗ เด็พยอามณ คอ ยนตพอใจต่อการเห็นนไปตามทชชาติ
- ๑๖. เมื่อชวนะเด็พยอามณหมดแล้ว จิตกกดบดงสู่ภวังกษากภพชาติ

ตามเดิม

อามณทมากระทบทุก ๆ ครั้ง เช่น การเห็นครงหนง ๆ นน จะมีจิตเกิด
 ชนและคบบดงนับไดไมเกิน ๑๗ ดวง รวมทงอดิตภวังกทอามณมากระทบกอนนนดวย
 การเกิดคบบของจิตนนเร็วมาก เร็วเด็ยยิ่งกวการเกิดคบบของกระแสไฟฟา ยากทบคคด
 จะพิจารณามองเห็นลันตติของการเกิดคบบได ทแลดงลำดับการเกิดคบบของจิตขางตนน
 เป็นการแลดงอย่างช้า ๆ ในวันหนง ๆ ทตนอยุ่ จิตยอมชนสู่ภวและกกดบดงภวังกษ
 นับครงไมถาน เพราะทุกคราวทอามณมากระทบทางปลาทรูปและทางใจไมว่าจะ
 เป็นอามณเด็กนอยปานใด เช่นหูโดยนเด็ยงนดหนง จิตกชนรบอามณแลดง แมแต่
 นอนหลับอยุ่ และกล่าวว จิตตกอยุ่ในภวังกนนทไมจริงเด็มอไป เพราะคราวใด
 ทนอนหลับและฝันไปน นนแลดงววจิตมไดอยุ่ในภวังก แต่ได้ชนรบอามณแลดง
 จงได้ฝันไปตาง ๆ คราวใดทจิตชนสู่ภว ชวนจิตกเกิดชนกระทำการเด็พยอามณน
 อนเรียกวการวม กรรมนนทกคคดและอกคคด และยอมมวบาเป็นผล ดงนทกชณะ
 ชวนจิตทฐู ทเห็น ทคค ทนท ฯลฯ อยุนน กรรมนนเป็นกคคด อกคคด กเกิดอยุ่เรื่อย ผล
 กจะเป็นวบาเก็บไวในจิตอยุ่ตลอดไปเช่นกัน และวบาภนทกจะลันองให้ผลมากนอยตาม
 กาดงเมอดงคราวหรือโอกาส

ชานจิต

ชานจิต คือจิตที่เสวยอารมณ์เป็นบุญบาป กุศล อกุศล มีความสำคัญบางประการที่ควรทราบ คือ :-

๑. กรรมที่เป็นบุญบาปกุศลอกุศลนั้นย่อมเกิดที่ชานจิตขณะเมื่อเสวยอารมณ์ หาได้เกิดที่จิตดวงอื่นไม่ ทุกคราวที่จิตชานรับอารมณ์ในทวารทั้ง ๖ ชานจิตต้องเสวยอารมณ์ทุกครั้งไป ไม่ว่าจะรับอารมณ์เล็กน้อยปานใด แม้แต่เพียงนึกอยากไปดูภาพยนตร์ ชานจิตก็เกิดเสวยอารมณ์ คือความอยากนั่นเอง และนับว่าอกุศลกรรมเกิดแล้ว เพราะความอยากนี้เป็น โลภะอันเป็นอกุศล แม้อกุศลเพียงนั้นจะยังไม่ให้ผลเป็นวิบากอันหนัก แต่ย่อมจะถูกเก็บเข้าดั่งส้มไว้ในจิต การที่ชานจิตเสวยอารมณ์หนักคือ การกระทำซึ่งมี เจตนาเจตสิก ประกอบ อันเรียกว่ากรรมนั้นเองเป็นกฎแห่งสภาพว่า การกระทำใดอันประกอบด้วยเจตนาเจตสิก ย่อมเป็นกรรมที่ต้องมควบากเป็นผลและถูกเก็บดั่งส้มไว้ในจิต จะปฏิเธรหรือหลุดเลยอย่างไรหาได้ไม่ กรรมนั้นแม้จะเล็กน้อยเท่าใดก็ย่อมมควบากเป็นผลเสมอ ในทางกุศลก็เช่นกัน พอจะนึกให้ท่านนึกได้บุญแล้ว กุศลคือ บุญที่หนักคตินจะถูกเก็บดั่งส้มเข้าไว้ในจิตใจเป็นวิบากในต่อไป ทั้งนี้ไม่ว่าของกล่าวถึงบาปอกุศล หรือบุญกุศลที่ใหญ่กว่ามากมากกว่าดวงอย่างทีกล่าวแล้ว เพราะย่อมต้องให้ผลเป็นวิบากมากน้อยตามกำลังแห่งกรรมที่ใดกระทานหนักจน ดั่งนั้นจะเห็นได้ว่าบาปบุญนั้นเกิดสืบซับซ้อนกันอยู่ในวันหนึ่งเป็นจำนวนครั้งไม่น้อย เพราะเกิดกับอารมณ์ที่มากระทบทุกครั้ง และไม่ควรประมาทว่าเป็นกรรมเล็กน้อย

ส่วนวิบากของกรรมที่จะเป็นผลนั้น มีต่าง ๆ กัน ตามกำลังแห่งการกระทำทั้งในฝ่ายอกุศลและกุศล ดังเช่นวิบากของการกระทำบาปอกุศล จะทำให้ไปรับทุกขเวทนาในอบายภูมิ เกิดเป็นเปรต อสุรกาย ดัดด์เตรชฌานและดัดด์นรก ตามแต่กรรม

หนักเบาที่ตนได้กระทำได้ กรรมฝ่ายบาปอกุศลจะไม่นำไปโดยสุขในสุคติภูมิได้
เลย ส่วนวิบากของกรรมที่เป็นบุญกุศลจะให้ผลเกิดเป็นมนุษย์และเทวดาตามกำลังมาก
น้อยแห่งบุญกุศลที่ตนได้กระทำไว้ แต่สำหรับท่านที่ใญ่รูปาวจรกุศล (รูปฌาน) หรือ
อรูปร่างกุศล (อรูปร่าง) ก็จะไปเกิดโดยความสุขอยู่ในชั้นพรหม เป็นรูปพรหม
หรืออรูปร่างตามกำลังของฌาน

๒. ขวณจิตของบุญกุศลตามธรรมดามี ๗ ดวง กระทำกิจด้วยอารมณ์
อย่างเดียวกันทั้ง ๗ ดวง เช่นดวงที่ ๑ ด้วยอารมณ์ คือความอยากได้ ดวงที่ ๓-๓-๕
๕-๖-๗ ก็ด้วยอารมณ์คือ ความอยากได้เช่นกัน ความอยากได้เป็น โสภะ และเป็น
อกุศลเกิดทชวณจิต แต่ถาดวงที่ ๑ ด้วยอารมณ์ยินดีในการทำบุญ ดวงที่ ๒-๓-๕-๕
๖-๗ ก็ด้วยอารมณ์ยินดีในการทำบุญเหมือนกันทั้งหมด ความยินดีในการทำบุญ
นี้เป็นมหากุศลและเกิดชนทชวณจิต เป็นต้น กรรมที่เกิดชนทชวณจิตเป็นฝ่ายอกุศล มี ๑๒
ได้แก่ โสภมูลจิต ๘ โทสมูลจิต ๒ และโมหะมูลจิต ๒ ส่วนที่เป็นฝ่ายกุศลมี ๒๑ ได้แก่
มหากุศล ๘ รูปาวจรกุศล ๕ อรูปาวจรกุศล ๕ และโลกุตตรกุศล ๕

ชวณจิต ๗ ดวงนี้ เป็นกรรมคือการกระทำ ย่อมให้วิบากเป็นผลเกิดขึ้นใน
เวลาต่างกัน คือ

- (ก) ดวงที่ ๑ ให้วิบากเป็นผลเกิดขึ้นเฉพาะในปัจจุบันภพอย่างเดียวชื่อว่า
ทัญญูธรรมเวทนียกรรม
- (ข) ดวงที่ ๗ ให้วิบากเป็นผลเกิดขึ้นเฉพาะในภพที่ ๒ ถัดจากปัจจุบันภพชื่อ
ว่า อุปปัชชเวทนียกรรม
- (ค) ดวงที่ ๒ ถึงดวงที่ ๖ ให้วิบากเป็นผลเกิดขึ้นเมื่อมีโอกาสนอนาคต
คือ ตั้งแต่ภพที่ ๓ เป็นต้นไปจนกระทั่งบรรลุดุลงพระนิพพาน ชื่อว่า อปราปรียเวทนีย-
กรรม

๓. ความสำคัญขอชวณจิตประการหนึ่งก็คือในเวลาทีใกล้ตาย (จิตจิตดับ)
อันเรียกว่า มรณาดันนวิถนชวณจิตจะทำหน้าที่ส่งให้ไปปฏิสนธิในภพใหม่

ถ้าชวนจิตนั้นเป็นกุศลก็จะส่งให้ไปปฏิสนธิในสุคติภูมิ ถ้าเป็นฝ่ายอกุศลก็จะส่งไปสู่
 ทุกคติภูมิ ตามปกติจิตย่อมยึดเกาะอยู่กับอารมณ์ และเมื่อเกิดเวลาจิตจะดับ จิตก็
 ย่อมมอารมณ์ยึดเกาะ และในขณะที่จิตอาจนึกคิดถึงบุญกุศล หรือบาปอกุศลที่ตน
 ได้ประกอบไว้ หรือบาปบุญนั้นอาจมาปรากฏเป็นภาพนิมิตให้จิตนั้นยึดเอาเป็นอารมณ์
 ซึ่งเรียกว่ากรรม กรรมนิมิต และคตินิมิต ตามแต่ที่จะปรากฏ ถ้าอารมณ์กรรม
 กรรมนิมิต คตินิมิต นั้น เป็นฝ่ายข้างดีเป็นกุศล ปฏิสนธิจิตก็จะไปสู่สุคติภูมิ มีมนุษย์
 และสวรรค์ ฯลฯ ถ้าเป็นฝ่ายบาปอกุศลแล้ว ก็ย่อมไปสู่อบายภูมิอันมีนรกเป็นแดนเกิด
 เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามความลุ่มคล้อยของจิตตามอารมณ์หรือชวนน ดึงนั้นจะเห็น
 ได้ว่า ขณะจิตจะดับ และปฏิสนธิจิตจะเกิดเป็นวาระสำคัญที่สุด อาจเปลี่ยนคติภูมิ
 ของสัตว์ได้ เช่น ผู้ที่ประกอบบุญกุศลมามาก แต่ในขณะที่เกิดจิตจะดับ ไปนึกถึง
 บาปอกุศลใดเข้า ชวนจิตก็จะนำส่งไปปฏิสนธิในทุกคติภูมิก่อน ท่านจึงได้สอนไว้ว่า
 ให้หมั่นทำบุญกุศลไว้ เมื่อทำบุญกุศลใดไว้แล้ว ก็ให้นึกคิดถึงบุญกุศลที่ใดทำไว้
 นั้นให้เสมอเนื่องนี้ เพื่อฝึกหัดจิตให้ชำนาญคล่องแคล่ว จะได้นึกถึงบุญกุศลได้ง่าย
 ก่อนบาปอกุศล ส่วนบาปอกุศลที่ทำได้แล้ว ก็ให้พยายามลืมเสียอย่าเอามานึกคิดออก
 เพราะนึกจนครังใดอารมณ์นั้นก็เป็นอกุศลชงออก ทั้งจะทำให้สัญญาความจำฝังมั่นอยู่ใน
 ในจิตใจ แล้วก็ให้ตั้งใจไว้ว่าต่อไปจะไม่ทำบาปอกุศลอื่นได้อีก จะทำแต่ที่เป็นบุญกุศล
 นั้นแหละจะช่วยให้วาระสุดท้ายได้ไปในทางที่จะประสพแต่ความสุข

จุดจิต

จุดจิต คือ จิตดวงสุดท้ายในปัจจุบันชาติ เป็นการขาดดับลงของรูปนาม หรือการตายของสัตว์ที่เรียกว่า มรณะ การตายนั้นแบ่งออกเป็น ๔ คือ

(๑) อายุขยมรณะ คือ ตายโดยสิ้นอายุ หมายถึงตายเพราะแก่ชราความเสื่อมของร่างกาย ดังซารจึงแตกดับไป

(๒) กัมมักษยมรณะ คือ ตายเพราะสิ้นกรรม หมายถึงตายที่ยังไม่สมควร เช่น ยังหนุ่มสาวอยู่ ตายลงเพราะกรรมที่อุปถัมภกาคุนนินนหมดลง

(๓) อภยักษยมรณะ คือ ตายเพราะสิ้นทั้งอายุ และสิ้นทั้งกรรม หมายถึงกรรมที่อุปถัมภกให้ชีวิตดำรงอยู่ในภพหมดลง พร้อมกับอายุสิ้นซารแก่ชราเสื่อมสิ้นลงพอดีกัน

(๔) อปฺปเจตกมรณะ คือ ตายที่ยังไม่สิ้นทั้งอายุ และไม่สิ้นทั้งกรรม หมายถึงตายที่เกิดชนจากอุปบัติเหตุที่ไม่ใช่ตายธรรมดา เพราะถ้าไม่มีเหตุเช่นนั้นเกิดชน ดังซารก็ยังไม่แตกไม่ทำลาย ทงน เป็นด้วยถูกอุปฆาตกรรมมาบนตตรอนเดียว

ที่ว่า จุดจิต เป็นการขาดดับของรูปนามนั้น หมายความว่า ในปัจจุใจการภูมิจิต (นาม) และกัมมชรูป (รูปที่เกิดจากกรรม) เป็นปัจจัยอาศัยเกิดพร้อมกันในปฏิสนธิกาล และดับต่อเนื่องกันไปในภพชาติหน้า แต่เมื่อใดกัมมชรูปหยุดสร้างรูปให้จิตถึงแก่ความดับลง เรียกว่า จุดจิต เพราะไม่มีรูปที่จะอาศัย

ปฏิสนธิจิต

ปฏิสนธิจิต คือ จิตดวงแรกที่เกิดขึ้นในภพใหม่ของบุคคลและสัตว์ เป็นวิบากจิต (ผลของกรรม) ที่สืบเนื่องมาจากกรรมในอดีต เช่น เมื่อทำอกุศลกรรมไว้ก็เป็นเหตุต่อเนื่องให้ไปเกิดในอบายภูมิอันเป็นผลหรือวิบากของอกุศลกรรม

เมื่อจิตดวงสุดท้ายของบุคคลและสัตว์ ในชีวิตปัจจุบันชาติขาดหรือดับลง (ตาย) ปฏิสนธิจิต คือ การเกิดกบังเกิดขึ้นในทันทีต่อเนื่องสืบไปในชาติใหม่ จิตจิตกับปฏิสนธิจิตสองดวงนี้อยู่ติดกันและเป็นปัจจัยแก่กันให้สืบต่อไป ไม่มีจิตดวงใดมาคั่นในระหว่างจิตจิตกับปฏิสนธิจิต ฉะนั้น เมื่อบุคคลและสัตว์ตายลง บุคคลและสัตว์นั้นก็เกิดใหม่ทันที ไม่มีวิญญาณล่องลอยไปหาที่เกิดใหม่ตามใจชอบดังที่โดยมากเข้าใจกัน การที่ไปเกิดใหม่ คือ ปฏิสนธินั้น จะไปเป็นเปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ เทวดา หรือพรหมประการใด ก็เนื่องมาแต่กรรมที่ได้กระทำไว้ อำนาจของกรรมจะสั่งให้ไปเกิดในทันทีโดยไม่มีการร้งรอ หรือให้โอกาสเลือกแต่อย่างใด ระหว่างจิตกับปฏิสนธิ เป็นห้วงเดียวห้วงต่อที่ล้าคัญ จะไปดีหรือไปชดกอยู่ตรงไหน เพราะในมรณาสันนวิถิใกล้จิตดับ กรรม กรรมนิमित หรือคตินิมิต ย่อมปรากฏขึ้นเป็นอารมณ์แก่ผู้จะตายนำไปปฏิสนธิในภพชาติใหม่ ถ้าเป็นอารมณ์ฝ่ายกุศลก็ย่อมนำไปสู่สุคติ ถ้าเป็นฝ่ายบาปอกุศลก็ย่อมไปสู่ทุคติกรรม กรรมนิमितและคตินิมิต ปรากฏขึ้นได้ก็โดยอาศัยกรรมดีหรือชวทได้กระทำมาแล้วแต่ก่อน

ปฏิสนธิแบ่งออกเป็น ๔ คือ :-

๑. อปายปฏิสนธิ เกิดในอบายภูมิ (นรกเปรต อสุรกาย เดรัจฉาน)
๒. กามสุคติปฏิสนธิ เกิดในมนุษย์และเทวโลก (มนุษย์ และเทวดา)
๓. รูปาวจรปฏิสนธิ เกิดในรูปโลก (รูปพรหม)
๔. อรูปาวจรปฏิสนธิ เกิดในอรูปโลก (อรูปพรหม)

ผู้ที่เกิดในรูปโลกหรืออรุปรโลกเป็นรูปพรหมหรืออรุปรพรหมได้นั้น จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติสมถภาวนาเจริญสมาธิจนได้ถึงขั้นรูปฌานหรืออรุปรฌาน มนุษย์ในสมัยนั้นมโนมยทานหนักทมิวระอันแรงกล้าต่อการปฏิบัติในสมถภาวนา โอกาสที่จะไปปฏิสนธิเกิดในรูปพรหมหรืออรุปรพรหมจึงน้อยมาก คงมีอยู่แต่อบายภูมิและกามสุคติภูมิ ที่มนุษย์จำนวนมากต้องท่องเที่ยววนเวียนไปถือปฏิสนธิ ถึงแม้ในกามสุคติภูมิอันเป็นที่เกิดของมนุษย์และเทวดานรกก็ มิใช่เป็นการง่ายนักที่ผู้ใดจะมุ่งหวังเอาได้ นอกจากผู้นั้นจะประพฤติปฏิบัติบำเพ็ญบุญกุศลตั้งตนไว้ในทางที่ถูกต้องตามบุญกิริยาวัตถุ ๓๐ หาไม่แล้ว ลิตกจะถูกอกุศลกรรมเหนี่ยวรั้งให้ไปสู่อบายภูมิ แล้วผลอันเป็นวิบากแห่งบาปอกุศลที่ตนได้สร้างลุ่มไว้

กรรม

กรรมคือเจตนา

การกระทำบุญหรือบาปดังที่ใดกล่าวมาแล้วเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า กรรม คำว่า กรรม เป็นคำกลางๆ แปลว่าการกระทำ ใช้ได้ทั้งทำดีเรียกว่ากุศลกรรม และทำชั่วเรียกว่าอกุศลกรรม กรรมมิได้หมายความว่าเฉพาะการกระทำที่ประกอบด้วยความตั้งใจที่แสดงออกทางกายและวาจาเท่านั้น แม้ความนึกคิดในใจก็นับว่าเป็นกรรมเช่นกัน เช่นนึกคิดไปทางบาปหยาบช้าก็เป็นอกุศลกรรม ถ้านึกคิดไปในทางบุญดีงามก็เป็นกุศลกรรม แต่ผลที่จะเกิดล้นของนหนกเบาแตกต่างกัน เพราะถ้าทำกรรมลงขนาดถึงแสดงออกด้วยกาย วาจา ผลล้นของกรรมแรงลุ่มตามทแสดงออกนนั้น ถ้ากระทำแต่เพียงคิดนกอยู่ในใจ ผลล้นของก็เบากว่าที่แสดงออกทางกายวาจา (ยกเว้นมหัคคตะและโลกุตตรกุศล) กรรมในคติพระพุทธศาสนาต้องประกอบด้วยเจตสิก เจตนา นมลักษณะละเอียด

ประณต ผิดกว่าเจตนาที่เข้าใจกันตามธรรมดาทางโลก ซึ่งหมายเอาเพียงความตั้งใจ
 พระพุทธองค์ตรัสว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กมฺมํ วทามิ ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า
 เจตนาคือกรรม” เจตนา^๕นี้หมายถึงเจตนาเจตลักที่^๕เกิดพร้อมกับจิตทุกขณะ คราวใดที่^๕
 จิตเกิดชนรบอารมณ์ มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น ฯลฯ เจตนาเจตลักก็เกิดชน^๕
 พร้อมด้วยทุกครั้ง มีลักษณะชักจูงสัมปยุตธรรมอื่น ที่เกิดร่วมด้วยตนให้กระทำ
 หน้าที่การงานตรงไปยังอารมณ์โดยไม่บกพร่อง กรรมเกิดชน โดยอาศัยเจตนาเป็น
 ดั่งขารปรุ^๕งแต่^๕ง กล่าวคือเจตนาเป็นกรรมที่เกิดก่อน กรรมเป็นกรรมที่เกิดภายหลัง
 ท่านจึงกล่าว^๕ว่าเจตนา^๕คือกรรม กรรม^๕ทั้งที่เป็นกุศลหรืออกุศลย่อมเกิดชนได้ในทุก
 อารมณ์ แม้ในขณะที่นอนหลับจิตฝันเห็นมีอารมณ์ โกรธ รัก ชอบ ไม่ชอบ เป็นไป
 ต่าง ๆ นานา กรรมก็เกิดชน ทุกครั้งที่กรรมเกิดชนก็ย่อมประทับเก็บสะสมไว้ในจิต
 และคอยสนองผลปรุ^๕งแต่^๕งให้ในเมื่อถึงคราวที่มีโอกาส กรรมไม่ว่าได้กน้อยปานใด
 ย่อมให้ผลสนองโดยยุติธรรม ไม่มีขาดตกบกพร่อง เจตนาที่เรียกว่า มโนสัญญาเจตนา
 คือเจตนา ๒๕ เป็นตัวกรรมวิ^๕ญ^๕ญ (ปรุ^๕งแต่^๕งนำเกิด) ทำให้เกิดวิปากวิ^๕ญ^๕ญ (รูปนาม)
 วนเวียนอยู่ไม่ออกไปจากสังขารวิ^๕ญ^๕ญได้ ตามสภาวะ กรรมก็คือเจตนาของผู้กระทำ
 มีความปรารถนาพอใจอยากให้ผลเกิดชนดังที่ต้องการ เมื่อปรารถนาพอใจมุ่งมันต่อ
 ผลในประการใดและกระทำกรรมดัง วิปากคือผลที่ย่อมเกิดสนองให้สัมคัลล้อยตาม
 เจตนารมณ์ ไม่มีขาดตกบกพร่องไปจากเจตนาปรารถนา^๕นั้น เช่น ผู้ฆ่าสัตว์ย่อมมีเจตนา
 จำงปรารถนาให้สัตว์ตาย ให้สัตว์นั้นอายุน^๕สั้น ให้เจ็บปวดเดือดร้อน วิปากอันเป็น
 ผลของกรรมที่ผู้ฆ่าสัตว์จะ^๕ได้^๕รับ^๕ก็คือ มีโรครภัยไข้เจ็บเดือดร้อนทุกขลำบาก มีอายุน^๕
 ตายไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปเรต อสุรกาย หรือสัตว์เดรัจฉาน ทนทุกขเวทนายากแค้น
 อันเป็นผลสนองตามอำนาจของกรรมที่ได้กระทำไว้ กรรมย่อมให้ผลเป็นไปตาม

ความปรารถนาพอใจของผู้กระทำ อย่าประมาทสำคัญหมายว่าเป็นกรรมเล็กน้อย
 กุศลกรรมย่อมนำสู่สุขสมบูรณ์มาให้ แต่อกุศลกรรมย่อมนำมาซึ่งโทษทุกข์ ตามที่
 เข้าใจและกล่าวโทษว่าภูตผีปีศาจ พระเสาร์ พระราหู หรือเทวดาดลบันดาลให้เกิด
 เคราะห์กรรมเป็นไปนั้น หาใช่ความจริงไม่ ความแท้จริงก็คือวิบากของกรรมในอดีต
 ที่เนื่องมาจากจิตใจมีเจตนาปรารถนาเช่นนั้น ภูตผีปีศาจอาจเป็นเพียงแต่พลอยผสม
 อาศัยหากิน มีผลพลอยได้โดยเล็กน้อยในบางคราว ท่านสอนให้หมั่นนึกถึงไว้เสมอว่า
 เรามิกรรมเป็นของเรา เราเป็นผู้รับผลของกรรม มิกรรมเป็นกำเนิด มิกรรม
 เป็นผูกพันธุ มิกรรมเป็นทพวงอาศัย ทำกรรมอันใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม
 จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

เจตนาที่นับว่าเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมนั้น ได้แก่เจตนาเจตสิกในกุศล-
 จิต ๑๗ และอกุศลจิต ๑๒ รวม ๒๙ ดวง ที่เกิดในขณะจิตเลิพอารมณ์อันเป็นชวณจิต
 กล่าวคือ มหากุศล ได้แก่ กามาวจรกุศล ๘ รูปาวจรกุศล ๕ อรูปาวจรกุศล ๔ รวม
 ๑๗ ดวง เป็นฝ่ายกุศล และ โสภะ ๘ โทสะ ๒ โมหะ ๒ รวม ๑๒ ดวง เป็นฝ่าย
 อกุศล กุศลหรืออกุศลจะเกิดขึ้นได้แต่เฉพาะในชวณจิตเท่านั้น หาได้เกิดในจิตทั่ว ๆ
 ไปไม่ การทำบุญกุศลก็ตาม การทำบาปอกุศลก็ตาม จะเป็นบุญหรือบาปเล็กน้อย
 เพียงใด ต้องอาศัยเจตนาอันเป็นสิ่งขารปรุงแต่งกรรมนั้น ๆ

กรรมเมื่อใดกระทำลงแล้วไม่ว่าจะเล็กน้อยปานใด ย่อมจารกประทับไว้ใน
 จิตใจของผู้คนทุกครั้งที่กระทำลงมิได้สูญหายไปไหน กรรมใดที่เก็บสะสมไว้มิเป็นเหตุ
 ให้จิตใจชวน ถ้าเป็นกรรมชวณทำให้จิตใจชวณเฉดลง นี้เป็นผลประการหนึ่งทเห็น
 ได้ว่ากรรมนั้นเก็บสะสมไว้ในจิต ถ้าหากเป็นกรรมที่กระทำลงโดยเจตนาอันแรงกล้า
 ก็จะถูกประทับเก็บความทรงจำไว้ในจิตใจของผู้คนอย่างเด่นชัดไม่ลืมเลือน และจะ

ปรากฏขึ้นในจิตใจอยู่เสมอ แม้ผู้นั้นต้องการดื่มแต่ยกหาใครดื่มได้ไม่ ช้ำยังจะก่อให้เกิดกรรมใหม่ต่อไปด้วย เพราะอกุศลกรรมที่ใดกระทำแล้วทุกครั้งทนกดคิดปรากฏช่นยอมจะทำให้จิตใจของผู้นั้นเศร้าหมองช่นมัวไม่ชอบใจ แต่ถ้าเป็นกุศลกรรมแล้วก็จะทำให้เกิดความปลื้มปิติยินดี ทำให้จิตใจผู้นั้นก่อรูปไปด้วยกุศลกรรม กรรมเมื่อใดกระทำลงยอมจะเป็นเหตุให้เกิดวิบาก คืออำนาจให้ผลสนอง กรรมที่ไม่ให้ผลสนองนั้นไม่มี (นอกจากยังสนองไม่ได้และอโหสิกรรม) ไม่ว่าจะทำในที่ลับหรือที่แจ้ง ย่อมให้ผลไม่ขาดตกบกพร่อง

การที่บุคคลไปถือกำเนิดในสุคติภูมิ มีมนุษย์ สวรรค์ และพรหม หรือในทุคติภูมิ มี นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉานนั้น ก็เนื่องด้วยอำนาจของกรรมกรรมถูกเก็บประทับอยู่ในจิตใจไม่สูญหายไปไหน แม้ว่าจะได้กระทำมาแล้วนาน สิ้นนึกไม่ออกดูประหนึ่งว่าสูญหายหมดไป แต่ความจริงหาได้สูญหมดไปไม่ ในบางคราวเวทนาอันหลับกฬันจะมองเห็นไปได้ กรรมนั้นจึงยังคงมีประทับฝังลึกอยู่ในใจ คราวใดที่มัจจระงับถอยจากอารมณ์ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เช่น ในขณะที่เมื่อใกล้ตายกรรมก็ปรากฏขึ้นเป็นนิมิตให้เห็นเสมอ เช่น ผู้ที่ฆ่าสัตว์ ภาพของการฆ่าและสัตว์นั้นยอมปรากฏให้เห็นได้เมื่อเวลาใกล้จิตจะแตกดับ มีการร้องหรือแสดงอาการอย่างสัตว์นั้นเป็นการ แสดงว่ากรรมนั้นมิได้สูญไป โดยเหตุนี้แหละกรรมจึงเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งทศวรรตใจ ในกรณีบุคคลเมื่อใกล้ชีวิตจะแตกดับ ร่างกายและจิตใจอ่อนมีกำลังลดน้อยลง อารมณ์ที่เคยเกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็ไม่เกิดหรือเกิดน้อย อารมณ์ทางมโนทวารคือทางจิตใจ ก็เกิดถชนมากหลายเพื่อให้จิตในขณะนั้นยึดเกาะเสด็จตามสภาวะ บาปอกุศลความชั่วหรือบุญกุศลความดี ที่ใดกระทำและเก็บประทับไว้ในจิตก็จะผุดปรากฏเป็นอารมณ์เกิดช่นในจิตของบุคคลนั้น เสด็จและยึดเกาะเขาเป็นนิตินำไปปฏิสนธิ คือกำเนิดในภพชาติใหม่ ถ้าจิตใจยึดเกาะนิตินั้นเกิด

จากอารมณ์บาปกุศล ก็ย่อมไปถือกำเนิดในทุคติเกิดเป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน แต่ถ้าเป็นนิमितที่เกิดจากอารมณ์บุญกุศลก็ย่อมนำไปปฏิสนธิใน ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

การปฏิสนธิต้องอาศัยกรรมนำเกิด เรียกว่า ชนกกรรม กล่าวคือ นาม (จิต) ที่ถือปฏิสนธิใหม่อาศัยกรรมเป็นผู้นำ จะเกิดในทุคติหรือสุคติก็แล้วแต่อำนาจ ของกรรมที่ได้กระทำไว้ เลือกเอาไม่ได้ตามใจชอบ ส่วนรูปคือร่างกายนั้นอาศัยกรรม เป็นผู้สร้าง เรียกว่า กัมมรูป เหตุที่รูปร่างกายเกิดมาเป็นไปต่าง ๆ กัน เช่น สวยงาม ไม่สวยงาม หูหนวก ตาบอด พิการพิการ ฯลฯ นั้น ก็โดยอำนาจของกรรม และ เป็นไปสมคัล้อยตามความปรารถนาพึงพอใจของผู้กระทำกรรม จะเห็นได้ว่าการเกิดชน ทุภพชาติ ต้องอาศัยกรรมเป็นหลักเป็นผู้สร้างไปตามเจตนาความปรารถนาพอใจ มนุษย์ เทวดา พรหม และสัตว์ทั้งหลายหาใช่เกิดตนเองโดยไม่มีเหตุปัจจัยไม่

โดยเหตุที่เรามีกรรมเป็นของเรา เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พักอาศัย ท่านจึงสอนให้งดกระทำกรรมชั่ว กรรม ชั่วใดที่ใดกระทำแล้วก็ให้พยายามดลใจเสีย ถ้านกถึงชนก็จะเกิดกุศลใหม่ และจะทำให้ ทรงจำไว้ ระลึกถึงได้ง่ายเมื่อเวลาใกล้ตาย ก็ให้พยายามกระทำแต่กรรมดีเป็นกุศล ให้มาก เมื่อกระทำแล้วก็ให้ระลึกถึงกุศลนั้นเสมอ ระลึกถึงกุศลคราวใดก็ย่อมได้ กุศลและจะทำให้ระลึกถึงกุศลได้ง่ายเมื่อเวลาใกล้ชีวิตจะแตกดับ จะได้ยึดเอาอารมณ์ กุศลนั้นไปสู่สุคติสวรรค์ในภพชาติใหม่ กรรมย่อมบันดาลผลเป็นวิบาก เกิดขึ้นแก่ ผู้กระทำสมคัล้อยตามเจตนารมณ์ของผู้กระทำ

ครั้งหนึ่ง สุธมานพผู้เลื่อมใสในลทธิเตยวถีย์ มีความเชื่ออยู่ว่า มนุษย์ จะชดุมจนต้องเป็นไปตามพรหมลิขิต ได้ทูลถามพระพุทธองค์ว่า อะไรเป็นเหตุ มนุษย์จึงมีอายุไม่เท่ากัน เหตุใดบางคนจึงมีโรค บางคนไม่มี ฯลฯ พระ พุทธองค์ทรงตอบมีสารสำคัญว่า กรรมที่ได้กระทำไว้อย่อมเป็นสมมติตามให้ผลสนอง

เต็มอไป กล่าวคือ การฆ่าสัตว์ทำให้อายุสั้น ละการฆ่าสัตว์ตชีวิตเดียวทำให้อายุ
 ยืน โหดร้ายทำทารุณต่อสัตว์เป็นเหตุให้มีโรค กรุณาปราณีต่อสัตว์เป็นเหตุให้ไม่มี
 โรค เมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสัตว์เป็นเหตุให้ดอยงาม อาฆาตพยาบาทซึ่งซึ่งแก่สัตว์
 เป็นเหตุให้ไม่ดอยงาม มีมุกตาคิดแก่สัตว์เป็นเหตุให้มีบริวารสมบัติ อัจฉาริษยา
 เป็นเหตุให้อาภัพ ตระหนี่เหนียวไม่บริจาคทานเป็นเหตุให้ยากจน นิยมบำเพ็ญทานอยู่
 เป็นนิจเป็นเหตุให้มีทรัพย์ มีความเคารพในผู้ทรงคุณคุณและวิญญูเป็นเหตุให้เป็นผู้
 ช่างตักตัก ขาดความเคารพยำเกรงผู้ใหญ่เป็นเหตุให้เป็นที่ตักตัก คบหาอยู่กับ
 บัณฑิตเป็นอาจเอนยอมเป็นผู้มบญญาเฉยบแหลม เมื่อนำพาต่อการคบหาสมาคมกับ
 บัณฑิตยอมเป็นผู้โง่เขลา บัญหาทำนองเดียวกัน พระพุทธองค์ก็ไดทรงตอบแก่
 พระนางมัลลิกา มเหษีของพระเจ้าปเสนทิโกศล อีกด้วย

กรรมนำเกิด

มนุษย์และสัตว์ประกอบด้วยชนธ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และ
 วิญญาณ ยี่อดงกได้แก่เป็นรูป ๑ และเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ รวมกัน
 เป็นนาม ๑ รูป-นามนเกิดชนโดยอาศัย อวิชชา ตัณหา อุปาทาน กรรม
 เป็นเหตุเป็นปัจจัยต่อเนื่องกัน กล่าวคือ อวิชชาความไม่รู้จักสภาวะตามความเป็นจริง
 ด้วยความโง่หลงทำให้เกิดความเห็นผิด จึงก่อตณหาความตนรนอยากมีอยากได้เข้า
 ครอบครอง พอใจในอารมณ์และความเป็นอย่าง มีการยึดมั่นในอารมณ์นั้น ๆ และ
 เพาะจะให้โตมาซึ่งอารมณ์ตามความปรารถนาพอใจ จึงได้กระทำกรรมดงเป็นกัมมภาวะ
 เป็นปัจจัย ให้เกิดอุปบัติตภาวะ อันเป็นวิบากคือสภาพชาติเกิดชน

เมื่อพิจารณาตราบจะเห็นว่า กรรมเป็นเหตุให้เกิดสำคัญประการหนึ่งต่อการเกิดขึ้น
 ของสัตว์ เรียกว่า กรรมภาวะ อันได้แก่ เจตนาของกุศลและกุศลจิต ถ้าไม่ได้กระ
 ทำกรรมลง วิบากอันเป็นผลของกรรมก็ไม่มี ดังสารวัฏฐ์ ความเกิดขึ้นหมุนเวียนของ
 สัตว์ที่ยอมหยุดลง ภูษชาติที่เกิดขึ้น ย่อมต้องเป็นไปตามอำนาจของกรรม เพื่อให้สัม
 ความมุ่งปรารถนาของผู้ทำเป็นกฎแห่งสภาวะ หาใช่เทพเจ้าบนสวรรค์หรือผู้มีพระคุณ
 เข้าพระเสาร์แทรกดัดบันดาลให้เป็นไปไม่ จิตของผู้นั้นเองเป็นผู้ก่อกรรมทำวิบาก
 ให้เกิดขึ้นไปในภพชาติสมตามเจตนารมณ์ เช่นการฆ่าสัตว์ ก็โดยเจตนาจะเบียด
 เบียนปราศจากเมตตาสังสาร เจตนาจะให้เขาตายมีอายุสั้น วิบากที่จะได้รับจากกรรม
 นั้นมีโทษทุกข์ในอบายภูมิและความเดือดร้อนอายุสั้น โรคร้ายไข้เจ็บเบียดเบียน ฯลฯ
 เป็นไปสมคล้อยตามเจตนาความพึงพอใจมาแต่แรกของผู้กระทำนั้น กล่าวคือ
 ขณะที่ทำกรรมลง มีความประสงค์เจตนาอย่างใด วิบากก็ยอมให้ผลตรงตามที่ปรา
 ปรารถนาเจตนาในทุกประการ ไม่มีขาดตกบกพร่อง

กรรมมีลักษณะการตั้งแต่ครั้งแรกแห่งการปฏิสนธิในทุกภุมิตเกิด มนุษย์
 และสัตว์ทุกรูปนามย่อมต้อง มีชนกกรรมทำให้เกิด ทั้งยังมีอุปถัมภกรรม คือกรรม
 เก่าและกรรมใหม่ในปัจจุบันชาติ คอยอุปถัมภกาค้ำชูให้ผลอยู่ในทางดีและทางชั่ว ตาม
 กำลังแห่งกรรมนั้น ๆ ด้วย

ตามที่กล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า กรรมมีบทบาทสำคัญ ที่บงการให้ชีวิตของ
 มนุษย์และสัตว์หลายเป็นไปตามเจตนาความมุ่งปรารถนาของผู้กระทำ และได้เริ่มเข้า
 ให้ผลตั้งแต่ครั้งแรกแห่งการปฏิสนธิ ชีวิตมิได้ตั้งตนขึ้นจากความว่างเปล่า หากแต่มี

กรรมเกิดร่วมนำส่งมาตามกุศลและอกุศลเจตนา และก็มีได้ปล่อยทิ้งไว้เพียงแต่นำเกิด
 ยังกงคอยึดติดตามอุปถัมภ์ภาคาจนไปตลอดชีวิตอีกด้วย มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายจึงต่างมี
 ด้ขบ้าง ทุกข์เคียดร้อนบ้าง เป็นไปต่าง ๆ กัน

ในปฏิสนธิขณะของมนุษย์และสัตว์ในบัญญัติโวการภูมิ คือภูมิทมิฬนธ & จิต
 และกัมมชรูป (รูปที่กรรมสร้าง) ย่อมเกิดขึ้นในขณะแรก คืออุปาทขณะของปฏิสนธิ
 จิต หมายความว่า จิตเกิดขึ้นพร้อมกับรูปที่กรรมสร้าง ในขณะแรกทถอปฏิสนธิ
 นน ไม่ใช่จิตแต่อย่างเดียว หรือรูปแต่อย่างเดียว จิตกับกัมมชรูปต้องเกิดพร้อมร่วม
 กัน ในขณะแรกของการปฏิสนธิทีเดียว เพราะจิตต้องอาศัยรูปเป็นเครื่องทรงอยู่
 ปราศจากรูปแล้วจิตจะทรงอยู่ไม่ได้ (เว้นจิตโวการภูมิ) จิตนั้นเมื่อทอปฏิสนธิแล้วก็จะ
 เกิดดับเป็นสันตตดับเนื่องกันไปตลอดชีวิต จนกว่าจะถึงจุติจิต (ตาย) กัมมชรูปก็เช่น
 เดียวกันกับจิต เมื่อปฏิสนธิแล้วก็เกิดชนสร้างรูปและดับดับเนื่องต่อกันไปจนถึงเวลายะ
 ตาย และก่อนถึงมรณาดันนวัตคอตายก็หยุดไม่สร้างรูปอีก เมื่อกัมมชรูปไม่เกิดเป็น
 บัจจัยให้ จิตก็ต้องดับลงในท้ายของมรณาดันนวัต เพราะกัมมชรูปไม่สร้างรูปให้ จิต
 ไม่มทอาศัยเพื่อทรงอยู่มนุษย์หรือสัตว์จนจชอวาตาย

กัมมชรูปที่เกิดขึ้นในขณะแรกแห่งปฏิสนธินี้คือ กายทถกกถาป (กายปล้ำท)
 ภาวทถกกถาป (ภาวเพค) และวัตถุทถกกถาป (หทยะทอาศัยของจิต) รูปดังกล่าว
 รวมกันเป็นจุดหนึ่งในขณะแรกปฏิสนธิ เป็นรูปอันลุ่มละเอียดมองเห็นด้วยตาไม่ได้
 ต่อไปชนกกรรมก็สร้างและอุปถัมภ์ภาคาชู่ให้กัมมชรูปนี้เจริญเติบโตขึ้นตามลำดับมี ตา
 หู จมูก ดัน กาย ใจ ภาวเพคปรากฏเด่นชัดขึ้น กายทถกกถาปนั้นแยกออกเป็น

รูปละเอียดต่อไปได้ ๑๐ รูป คือ ปฐวี อาโป เตโช วาโย อรรณวะ คันธะ รสชะ
 โอชะ ชีวีตรูป และกายปสาท ภาวสังกตลาปและวัตถุสังกตลาปก็แยกออกไปได้อีก
 อย่างละ ๑๐ รูป มีรูปละเอียดเหมือนกันกับกายสังกตลาป คงต่างกันที่กายปสาท
 เปลี่ยนเป็นภาวะหรือหทยะเท่านั้น มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายดำรงชีวิตอยู่ได้ก็โดยกัมมชรูป
 ยิ่งก่สร้างรูปให้จิตได้อาศัยเกิดอยู่ รูปที่กัมมชรูปสร้างให้ขึ้น เกิดจากความสม
 คล้อยตามที่ผู้นั้นปรารถนาเจตนาทำขึ้นไว้ มนุษย์รวมทังสัตว์ทั้งหลายจึงต่างกันด้วย
 รูปร่างผิพรรณความเป็นอย่าง

การทำงานของกรรม

หน้าที่การทำงานของกรรม พอแยกออกได้ดังต่อไปนี้ :-

๑. ชนกกรรม มีหน้าที่นำปฏิสนธิ คือทำให้สืบต่อกันระหว่างกรรมกับ
 วิชาภ ได้แก่การเกิดชนหรือปรากฏชนเนื่องมาจากกรรมที่ใดกระทำไว้ เช่น กระทำ
 อกุศลกรรมย่อมนำไปให้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย และสัตว์นรก ทำ
 บุญกุศลย่อมนำไปให้เกิดเป็นมนุษย์และเทวดา และการทำทาน คีลสัมภพาวนา ย่อมนำ
 ไปให้เกิดเป็นพรหม เป็นต้น
 เมื่อชวณจิตเกิดชนแต่เพียงอารมณ์ครั้งใด กรรมอันเป็นกุศลหรืออกุศลก็เกิดขึ้น
 อำนาจหรือวิชาภของกรรมก็ถูกประทับไว้ในจิต โดยสัญญาเจตสิกเป็นผู้จำหมายเก็บ
 เอาไว้เพื่อผลสนองในต่อไป กรรมที่ทาลงไป โดยมีองค์ประกอบครบ ย่อมเป็น
 กรรมที่มผลแรง เช่น การฆ่าสัตว์ โดยตั้งใจเอามาเป็นอาหาร เป็นต้น
 สัตวณนมชีวิต รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต มีจิตคิดจะฆ่า (บุพพเจตนา)

เจตนา) เพียงกระทำการฆ่าเพื่อให้สัตว์นั้นตาย สัตว์นั้นได้ตายลงเพราะการฆ่านั้น เมื่อ
 ครอบงำประกอบบดบังจนไม่เห็นได้ว่า ผู้กระทำนั้นหมอกุศลเจตนาที่แต่แรกแรก เจตนาจะ
 เบียดเบียน เจตนาด้วยตนหาความอยาก เจตนาเพียงกระทำลงด้วยจิตใจอันโหดร้าย
 ปราศจากเมตตา เจตนาไม่เกรงกลัวและละอายต่อบาป จมฝังอยู่ในความหลงผิดไม่
 แจ่มแจ้งในเรื่องบาปบุญคุณโทษ กรรมใดอันเกิดจากเจตนาดังกล่าวนั้นจึงเป็นไปเพียบพร้อม
 ด้วยอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ และโมหะ วิบากคือผลจึงมีกำลังแรงเป็นไปตาม
 เจตนาอันเป็นแรงส่ง ก่อให้ชนกกรรมนำไปเกิดในทุกคติคืออบายภูมิได้ ส่วนในทาง
 กุศลก็เป็นที่ไปในทำนองเช่นกัน ถ้าอกุศลกรรมนั้นได้กระทำลงโดยครอบงำประกอบ
 ย่อมมีวิบากให้ผลแรง เช่นมีบุพพเจตนาจะตักบาตรเพียงแฉ่งงหาอาหารมาโดยชอบ
 ตั้งอกตั้งใจนำไปถวายแก่ภิกษุสงฆ์ และมีจิตโลภมัวสันดานในการทำบุญนั้น วิบากอัน
 เป็นผลเนื่องมาจากเจตนาอัน กีย่อมมีกำลังแรงที่สนองให้เป็นชนกกรรมนำไปปฏิสนธิ
 ในสุคติภูมิ เกิดเป็นมนุษย์และเทวดาในต่อไปการกระทำกรรมใด ๆ ถ้ากระทำโดย
 เจตนาอันแรงกล้าย่อมมีกำลังผลกตอันแรง ย่อมฝังอยู่ในจิตใจแนบแน่นทั้งที่จะ
 ปราบกฏเป็นอารมณ์ชนในจิตใจได้ง่ายก่อนกรรมที่กระทำลงโดยไม่ครอบงำ ทงหนักเพราะ
 เจตนาอันใดเกิดชนกกรรมต้นตออันดีมปยุตตกรรมอันให้หนาทอยู่ชั่วแฉ่งชั่วแฉ่งมากครั้งด้วย
 กันกว่าจะทำกรรมนั้นสำเร็จ

ชนกกรรม เป็นกรรมที่ทำให้วิบากนามขันธ์และกัมมชรูป (นามรูป หรือ
 ขันธ์ ๕) เกิดในปฏิสนธิกาล (ขณะแรกของการเกิด) และปวัตติกาล (หลังจากขณะ
 แรกของการเกิด) ชนกกรรมที่ทำให้นามรูปเกิดขึ้นในปฏิสนธิกาล ได้แก่อุปปัตติกจะ
 เกิดขึ้นเป็นสัตว์นรก เปอต อสุกาย สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ เทวดา และพรหม ส่วน
 ชนกกรรมที่เกิดในประวัติ กาลก็ได้แก่การ เกิดขึ้นแห่ง อวัยวะใหญ่ น้อย ตามสมควรแก่
 สัตว์ พร้อมทั้งทวบัญญัติบัญญัติ ๓๐ คือ การเห็น การได้ยิน การดมรส
 และการสัมผัสถูกต้อง เช่น ชนกกรรมนำปฏิสนธิเกิดขึ้นในครรภ์แล้ว ในปวัตติกาลต่อ

มาชนกกรรมก็สร้างอวัยวะต่าง ๆ ให้เจริญเติบโตปรากฏความเป็นอยู่ไปจนตลอดชาติ
นั้น ทงการเห็นการได้ยิน ฯลฯ อันเป็นวิบากนั้น ชนกกรรมก็สร้างอยู่ตลอดชีวิตนั้น
เช่นเดียวกัน

๒. **อุปัตถัมภกกรรม** มีหน้าที่คอยอุปถัมภกาคาญ คือ เมื่อกำลังได้ด้วย

ผลของกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมอยู่อุปัตถัมภกกรรมก็ส่งเสริมอุดหนุนการด้วยผลกรรม
นั้น ให้ได้รับผลมากขึ้น แรงขึ้น เช่น ผู้ที่กำลังตกยากคับแค้นอยู่แล้ว ก็บังเอิญให้
เจ็บไข้ได้ป่วยตงอก เตือดรอนมากยิ่งขึ้น ทงนก็เพราะอุปัตถัมภกกรรมฝ่ายอกุศลมา
ส่งเสริมให้ผล หรือผู้ที่มีความเป็นอยู่ในขั้นลำบากไม่เดือดร้อนในเรื่องเงินทองแล้ว ก็บัง
ได้ถูกรางวัลตลอดเตอร ทำให้มีความสุขสบายมากยิ่งขึ้นในการใช้จ่าย ก็เนื่องด้วยอุปัต
ถัมภกกรรมฝ่ายอกุศลมาให้ผลสนับสนุน

อุปัตถัมภกกรรม (๑) เป็นกรรมที่ช่วยอุดหนุนชนกกรรม ให้มีโอกาสสั่ง
ผล (๒) ช่วยอุดหนุนชนกกรรมที่กำลังให้ผล ให้ได้ผลบริบูรณ์ยิ่งขึ้น และ (๓) ช่วย
อุดหนุนนามรูปที่เป็นวิบากของชนกกรรม มีอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายเป็นต้น ให้
เจริญและตงอยู่ได้นาน

๓. **อุปปีฬิกกรรม** มีหน้าที่คอยเบียดเบียนแทรกแซง คือ เมื่อกำลังได้ด้วย

ผลของกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมอยู่ และการด้วยผลกรรมนั้นตงถูกเบียดเบียนบ่น
รอนให้ลดลงมิให้เจริญงอกงามขึ้น เช่นผู้กำลังด้วยความสุขรุ่งโรจน์ มีความสำราญ
ในชีวิตอันเป็นผลกรรม ตงกลับเจ็บป่วยได้รับความลำบากเขาแทรกแซง ทงนก็
เพราะอุปปีฬิกกรรมฝ่ายอกุศลเขาเบียดเบียนเป็นต้น

อุปปีฬิกกรรม เป็นกรรมที่ (๑) เบียดเบียนชนกกรรม ซึ่งมีสภาพตรง
ข้ามกับตนโดยไม่ให้มีโอกาสสั่งผล (๒) เบียดเบียนชนกกรรมที่สั่งผลอยู่แล้วให้สั่ง
ผลลดน้อยลง (๓) เบียดเบียนรูปนามที่เกิดจากชนกกรรม เช่น การเกิดเป็นมนุษย์
นั้นยอมเกิดชนดด้วยกุศลชนกกรรม อวัยวะใหญ่ก็เล็กเป็นกุศลวิบากเกิดจากกุศลชนกกรรม

ตามหลักคุณนตองมีความเป็นอยู่ด้วยดี แต่บางครั้งต้องเดือดร้อนมีการเจ็บไข้ได้ลำบาก
ร้ายการพิภคพิการไป ก็เพราะอุปปีพิภคกศักรวมเข้าเบียดเบี่ยน

๔. **อุปฆาตกรรม** มหันตตรอนกรรมอน และการดื่บต่อแห่งชนธิ & ท
เกิดจากกรรมอน ๆ นน คือเป็นกรรมทตตกรรมอนและวปากของกรรมนนให้ถันดุด
หยุดลง เช่น ตตชนกกรรมไม่ใหม่โอกาสด่งผลต่อไปหรือตตรูปนาม วปากทเกิดจาก
ชนกกรรมนนให้หมดเดี่ยไป ตัวอย่างเด็กทคดอดออกมาใหม่ ๆ และตายลงหรือจกช
ปล้าทตตนนกลบมดบอดลง ทงนเป็นดวยอุปฆาตกรรมตตรอน

การให้ผลของกรรม

การให้ผลของกรรม แยกออกได้ดังต่อไปนี้:=

๑. **ครุกรรม** เป็นกรรมหนักทมกาดังมากให้ผลก่อนกรรมอน กรรมอนไม่
สามารถตตรอนได้ จะให้ผลในชาติหน้าถตจากปัจจุบันชาติ ครุกรรมฝ่ายอกุศลได้แก่
อนันตริยกรรม & คือ ทำสังฆให้แตกราวแยกจากกัน ทำร้ายพระพุททจนถึงหอพระ
โศกิต ซ่าพระอรหันต์ ซ่ามารดา ซ่าบิดา และได้แก่การยดถออยู่ด้วยความเห็นผิด
อันเป็นนิตมิจฉนาทฎฐี คือ นัตถิกทฎฐี เห็นว่าไม่มีกรรมไม่มีผลของกรรม ตัด
บุคคลตายแล้วสูญ การทำบุญทำบาปไม่มีผล สมนะผู้ประพฤตติประพฤกิชอบไม่มี เป็น
ตน อเหตุกทฎฐี เห็นว่าไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย จะตหรือชวกแล้วแต่การประจวบทำให้
เกิดชน และอกิริยทฎฐี เห็นว่าทำแล้วกแล้วกน ไม่เป็นบุญบาป เป็นแต่ดักว่าทำเท่า
นน ส่วนการกระทำครุกรรมฝ่ายอกุศลได้แก่การทำ สมนภาวนาจนได้รูปฌาน และ